

tott hegyoldalban található, egykori darnói premontrei kolostor maradványainak a Rákóczi Múzeum által 1977-ben megkezdett, de akkor félbemaradt ásatását.

Az írott források szerint 1294-ben már fennállt. A minden valószínűség szerint a Tolcsva-nemzetség családi monostoraként a tatárjárás után alapított, nem túl jelentős kolostor a 16. század első feléig ismert a forrásokból, 1567-ben viszont már romként említik. Falait azóta nagyrészt építőanyagként hordhatta el a környék lakossága.

Ezévi, viszonylag rövid ideig tartó munkánk célja egyrészt az 1977-es ásatás ellenőrzése, kiegészítése és teljes körű dokumentálása, másrészt a további kutatások lehetőségeinek felderítése volt. Ennek során mindenek előtt kitisztítottuk és lehetőség szerint az altalajig mélyítettük a korábbi kutatóárkokat és szelvényeket. Kiderült, hogy a kolostor épületei és a középkori terepszint rendkívül erősen el- illetve lepusztult. Az 1977-ben feltárt, egymással össze nem függő falszakaszok közül csupán egy esetben – az egykori templom feltételezett északi szentély (vagy kereszthajó-) falánál – figyelhető meg felmenő szakasz, az összes többi falból, így az előbbtől É-ra húzódó, feltételezett kerítésfalból illetve a mindezekkel nagyrészt párhuzamos, jóval délebbre húzódó, valószínűleg ugyancsak kerítésként értelmezhető falszakaszból csupán az alapozás maradt meg. Szintén alapozásként tárhattunk fel ezen K-Ny-i falak között egy oltármaradványként értelmezhető falazatot is. Kiderült, hogy mindezen falak folytatását teljesen kitermelték, így csupán azok helyét találtuk meg a Ny-K-i hosszárókban, s következtethetünk a folytatás teljes pusztulására a D-i fal esetében. Bár így az épületek alaprajzi elrendezését még nem sikerült pontosan felderítenünk, azt azonban a feltárt 3 sír, illetve további vázmaradványok alapján megállapíthattuk, hogy az eddig ismert falak nem a kolostor legkorábbi időszakából származnak, mivel későbbiek ezen – egyébként közelebből nem datálható – temetkezéseknél.

Megállapítottuk továbbá, hogy a terepviszonyok alapján É, K és D felől jól körülhatárolható kolostorterület K-DK-i részén várhatóak jelentősebb építménymaradványok – pince? –, valamint a területet átszelő É-D-i út nyugati oldala lehet még fontos a további vizsgálatok szempontjából. Az utóbbi részen húzott kutatóárkunkban egykori faszerkezetű építményekre utaló jelenségeket figyeltünk meg, s innen került elő a legjelentősebb leletanyag is, elsősorban kályhakeramika. Az összes árokból és szelvényből került elő kevés Árpád-kori, s valamivel több késő középkori cserépedény-töredék, s viszonylag nagyszámú pénzérme is származik az ásatásból, bár azok többsége, 13 db I. Mátyás-dénár a D-i kerítésfalán kívül, feltöltésrétegből került elő.

Tekintettel az elvégzett ásatás kis idő- és térbeli kiterjedésére, a leletek esetében csak a tisztításra és konzerválásra került sor, mint ahogy az eredmények behatóbb elemzése is csak a munka 2001–2002. évi folytatása után indokolt.

Munkatárs: dr. Feld István.

DANKÓ KATALIN

197. Kovácsszénája, Cintiri (Baranya megye) Ó, Kö

A templom a források tanúsága szerint a 13–18. században állott. A 2000. szeptember 18–23. között folytatott ásatás során megtaláltuk a feltehetően gótikus sekrestye alapjait, és a templom északi felét. Mivel már csak az alapok maradtak meg, magának a templomnak a pontos kora és esetleges átépítési periódusai egyelőre nem adhatók meg. A templom szentélye K felé nézett. Festett vakolatdarabokat is találtunk. Tárgyi lelet kevés volt, a kerámiatöredékek közt szórványos őskori, és néhány újkori is akadt. Legtöbb azonban a középkori volt. A templom körüli temetőt mezőgazdasági munkálatok során szétszántották.

GÁBOR OLIVÉR

198. Köröstarcsa, 5. sz. lelőhely (Békés megye) Á, Kö

Edeles középkori falu helyén, kataszterünkben a Köröstarcsa 5. sz. lelőhelyen 2000. szeptember 19-én lakossági bejelentés nyomán helyszíni szemlét tartottunk.

A hozzávetőlegesen ÉNy-DK irányú, nyugati irányból egykori folyómederrel határolt, hosszúkas lelőhely középső részén, ott, hol a Mezőberény-csárdaszállási műútból ÉÉNy felé induló betonnal borított út a Pityeri gátba torkollik, a gáttól mintegy 10 méternyire, az úttól Ny-ra mintegy 25 méternyire emberi lábcsontokat, medence- és koponyacsontokat találtunk a felszínen szétszóródva. A szétdult sír helyét azonosítani nem állt módunkban. Késő középkori és Árpád-kori edénytöredékeket is regisztráltunk.

A szántás által alaposan megrongált késő középkori objektum nyomára is rábukkantunk, mintegy 3×2 méternyi foltban, amelyet világosszürke színű és vöröses átégett talaj keverékén kívül nagy mennyiségű állatcsont és késő középkori kerámiatöredék is jelzett.

É-i irányban a lelőhelyen további 3–4, a fentihez hasonló, átégett folttal jelzett objektum nyomát találtuk, mindannyiszor késő középkori kerámia kíséretében. Árpád-kori edénytöredékeket szórványosan, őskori töredékeket a lelőhely középső részén találtunk.

A lelőhely É-i szegletében jelzett templom és híd nyomára utaló jelzéseket nem sikerült felfedeznünk; a templomként megadott helyen is nagy mennyiségű késő középkori edénytöredéket figyeltünk meg. A talált embercsontokat a felszínről gondosan összegyűjtöttük és a békéscsabai múzeumba szállítottuk.

A szemlén részt vett: Fodor Eszter, Demcsák Ildikó, Kékegyi Dorottya, Medgyesi Pál.

GYUCHA ATTILA

199. Kőszegfalva, Kőszegfalvi-rétek (Vas megye) U, B, LT, Rő, Á

A Szombathely és Kőszeg között fektetett optikai kábel árokásási munkáival bolygatták meg a területet, a lelő-

hely korábbi terepbejárásból (1998, Ilon Gábor) már ismert. A kábel 15+650 és 16+430 szakasza között bolygatták meg a lelőhelyet. A leletmentés 2000. november 20–28. között folyt.

A lelőhely többszörösen bolygatott, közút, vasút és több vezetékrendszer is átvágja. Több korszak megtelepülését figyelhettük meg: Dunántúli Vonaldiszes Kultúra, bronzkori, kelta, és kora középkori telep, valamint egy római katonai tábor barakképületeinek nyomait.

Munkatársak Ilon Gábor és Kiss Péter.

FARKAS CSILLA

200. Kunágot, Árpád utca 114.

(Békés megye) (A), Ú

Az 1856-ban Kunágotán napvilágra került avar kori előkelő sír lelőhelyét hitelesítendő ásatást kezdtünk Kunágotán, az Árpád utca 114. sz. ház telkén. A közelmúltban új adatok bukkantak elő a sír megtalálásával kapcsolatban. A levéltári és régészeti adatokat összevetve nagyon valószínű, hogy a sírt a fent jelzett kunágotai ház telkén találták.¹³

A hitelesítő ásatásra 2000. augusztus 7–10. között került sor. A lakóházhoz közelebb eső telekrészen jelöltük ki az első szelvényeket, a meglévő épületektől alig 6–10 méteres távolságra. Ezen a részen a felszín már lejtős, egy közeli, egykori vízjárta terület, meder felé egyre laposabb (adataink szerint a sírt egy mély fekvésű részen találták). A szelvényeink között csupán tanúfalat hagytunk, gyakorlatilag a teljes rendelkezésünkre álló területet megkutattuk. A szelvényekben kivétel nélkül csak újkori, 19. vagy 20. századi beásások, illetve nagyobb részt törmelékes, szemetes feltöltések maradványait találtuk. Összesen kb. 135 m² területet vizsgáltunk meg a sárga, bolygatatlan altalajig feltárva, ám régészeti korú objektum nem került elő. Az utóbbi években konyhakertként használt területet teljesen átforgattuk, a háztól távolabb eső, most kukoricásként használt telekrészre a lábon álló növényzet miatt nem jutottunk el, ezért az ásatást felfüggesztettük.

A nagy kiterjedésű, és sokszor igen mélyre nyúló újkori bolygatások miatt nem zárható ki annak a lehetősége, hogy a keresett sír a megkutatatott területen volt, de az újkori beásásokkal, kincskereséssel azt teljesen megsemmisítették. Ennek ellenére a hitelesítő ásatást indokolt folytatni a lakóháztól távolabbi területek felé, hiszen a levéltári források kifejezetten mély fekvésű, vízjárta területről szólnak a sír megtalálási helyét illetően.

LISKA ANDRÁS

201. Kup, Egyes

(Veszprém megye) U, R, B, Ú

A lelőhelyen 1974-ben Mithay Sándor végzett ásatásokat. A lelőhelyet Szalay Kálmán bejelentése alapján találta meg, és a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának illetve a lengyeli kultúrának leletanyagát, gödreit tárta fel. A leletanyagot R. Gläser, Regénye Judit és T. Bíró Katalin dolgozták fel.¹⁴

A lelőhely az MRT Veszprém megyei köteteiben még nem szerepel: Ilon Gábor a topográfiahoz készített kiegészítésében 39/5 számon regisztrálta. A területen a '80-as években terepbejárást is végeztek, amelyekből, valamint Szalay Kálmán gyűjtéséből jelentős mennyiségű újabb leletanyag került a pápai múzeumba. Az eddigi leletanyag kiemelkedő darabjai a közeli Tevel-hegyről származó tűzköeszközök, elsősorban magkövek.

A lelőhely tervszerű kutatására a község kezdeményezésére került sor: 1999-ben Varjú Dezső, kupi származású tanár helytörténeti munkáját a község megjelentette. A könyvbemutatón merült fel a további ásatások lehetősége, amit a község is aktívan támogatott.

A feltárást a Magyar Nemzeti Múzeum végezte, amelyhez a Laczkó Dezső Múzeum is jelentős segítséget nyújtott. A helyi múzeum – a pápai gróf Esterházy Károly Kastély- és Tájmuzeum, amelynek gyűjtőterületéhez Kup község tartozik – szintén támogatta munkánkat. A 2000. évi ásatás során összesen 85 m² területet tártunk fel hagyományos kézi módszerekkel (4 db 1×10 m árok, 3 db 3×5 m szelvény), emellett 400 m² terület megkutatására volt módunk a humusz eltávolításával. Ez utóbbi terület az újonnan telepítendő lucernás helyén volt, ahol a következő néhány évben nem lehet ásatást végezni.

Az árkokat úgy telepítettük, hogy csatlakozzunk Mithay Sándor 1974-es szelvényeihez. Ebben nem jártunk egyértelmű sikerrel. A szelvényeket részben az árkokban megfigyelt gödörreszlethez (2., 4. árok; 1. szelvény) csatlakozóan telepítettük, részben a felszínen megfigyelt leletsűrűsödés alapján tűztük ki.

A három szelvényben összesen két nagy gödörkomplexumot sikerült megtalálni. Mindkettő uralkodóan a lengyeli kultúrához tartozó leletanyagot szolgáltatott, szórványosan DVK cserepek mellett. A leletek között kis számban bronzkori és fiatal (újkori) kerámia is megfigyelhető volt.

Az 1. szelvényben legalább három, egymásba ázott gödör részletét tártuk fel, ami egy nagy lengyeli hulladékgödörből, egy ebbe beásott égett törmeléket tartalmazó steril gödörből és a nagy gödör alatt jelentkező, valószínűleg áldozati gödörből állt. Ebben, többféle állatcsontanyag mellett, egy lapos, erősen profilált aljú talon elhelyezkedő őstulok szarvpár volt. A belső gödör

13 LISKA A.: Adatok a kunágotai avar kori sír előkerülésének körülményeihez. In: Hadak Útján. A Népvándorlás Kor Fialat Kutatóinak 10. Konferenciája. Szeged 2000, 231–241.

14 REGENYE J. – GLÄSER, R. – BÍRÓ K.: Kup–Egyes, Veszprémi Történelmi Tár II. (1989) 18–42.